

EPOCA BRONZULUI

De ce "epoca bronzului"?

Conceptul de "epocă a bronzului" a apărut la începutul secolului al XIX-lea și i se datorează danezului Christian Jürge Thomsen. Acesta a ordonat artefactele din Muzeului Național de Antichități din Copenhaga, adunate de-a lungul vremii, după trei epoci distincte: a pietrei, a bronzului și a fierului. Merită menționat faptul că selecția lui Thomsen nu a fost strict tipologică, ci acesta a urmărit în special "complexele închise", cum ar fi mormintele sau depozitele.

Cercetarea epocii bronzului în România. Modele aplicate

În general, în cercetarea epocii bronzului din România a fost aplicată o singură paradigmă, și anume cea cultural-istorică. Paradigma cultural-istorică transpare din lucrările arheologului britanic Vere Gordon Childe, *The Dawn of European Civilisation* și *The Danube in Prehistory*, apărute la începutul secolului XX. În viziunea lui Childe, cultura arheologică este constituită din seturi recurente de trăsături sau artefacte ce reprezintă un popor sau o societate. Rezultă astfel un mozaic de culturi, diferențiate mai ales pe baza ceramicii.

De la prima sinteză asupra preistoriei spațiului românesc, realizată de Ion Nestor în 1933, și până la cel mai recent studiu de acest tip apărut în 2001, cercetarea epocii bronzului în România a urmat cumva o logică de tip "puzzle": locurile "goale" din câmpul preistoric urmau să fie completate prin descoperirea de noi culturi. Astfel, în sinteza lui Nestor din 1933 avem cinci culturi ale epocii bronzului, în *Tratatul de Istorie* din 1960 avem 10 culturi, în timp ce în sinteza din 2001 numărul lor a ajuns la 16 culturi și 10 grupuri culturale.

Periodizare și cronologie

De-a lungul vremii au existat mai multe periodizări ale epocii bronzului aplicate spațiului românesc. A fost folosită periodizarea lui Paul Reinecke pentru spațiul central-european, care împărțea epoca bronzului în patru faze (A, B, C și D), pe baza asocierilor obiectelor de bronz. Datorită numărului relativ mic de piese de bronz din zona carpato-danubiană, această periodizare s-a dovedit greu de aplicat, cum observa însuși Ion Nestor, care pleda pentru o periodizare proprie a epocii bronzului de pe teritoriul României.

În ceea ce privește cronologia absolută, înainte de "revoluția radiocarbon" se considera că epoca neolitică se sfârșește pe la cca. 1900 a. Chr., apoi urmează o scurtă "perioadă de tranziție" de 200 de ani, pentru ca epoca bronzului să fie încadrată între 1700 și 1100 a. Chr., odată cu generalizarea ceramicii canelate și, implicit, începutul primei epoci a fierului.

Dintre sistemele cronologice folosite pentru epoca bronzului de la noi, cele mai folosite au fost cele ale lui Petre Roman și Alexandru Vulpe. Ambele sisteme sunt tripartite, în sensul existenței unei epoci a bronzului timpurii, mijlocii și târzii, fiecare dintre acestea cu caracteristici proprii.

După obținerea pe scară largă a datelor radiometrice și a corectării lor prin dendrocronologie, datele absolute ale epocii bronzului s-au schimbat radical. Astfel, perioada timpurie a epocii bronzului a fost încadrată între cca. 3500 și 2200 a.Chr., cea mijlocie între 2200 și 1600/1500 a. Chr., iar cea târzie între cca. 1600/1500 și 1100 a. Chr.

Caracteristicile noii epoci

Societatea neolitică se caracterizează prin economie de tip predominant agrar, cu așezări stabile, practici funerare specifice și o religie bazată pe un cult al fecundității. Tipul de societate se apropie poate de cea "peer polity" a lui Colin Renfrew. Epoca bronzului se definește la început prin așezări restrânse, economia se baza preponderent pe creșterea vitelor, iar societatea prin structuri de putere și prestigiu (de exemplu, apare tumulul ca monument funerar). Diferența se remarcă și la nivelul ceramicii de o cu totul altă factură în comparație cu cea neolitică, precum și în ceea ce privește obiectele de metal. După un scurt recul în cadrul "fenomenului" Coțofeni, metalurgia ia din nou amploare, însă piesele sunt de altă factură atât în ceea ce privește metalul (bronz), cât și tipurile în sine.

În ceea ce privește ritul și ritualul funerar au fost folosite atât incinerarea, cât și inhumarea, ambele cu o mulțime de subtipuri și variante, în funcție de tradiția grupurilor sociale respective și de statutul social al defuncților. În ceea ce privește religia epocii bronzului, avem prea puține date pentru a o reconstitui în mod plauzibil. Datele arheologiei par să indice o preponderență a unui cult solar, în cadrul unei religii de tip politeist.

Car din epoca Bronzului descoperit la Orăștie (jud. Hunedoara)
(după *L'Europe au temps...*, p. 134).

Arme de ceremonie din tezaurul de la Perșinari (jud. Dâmbovița), cultura Tei
(după *Comori ale epocii bronzului...*, p. 119, Pl. G).

De asemenea, o altă caracteristică a noii epoci este depunerea de obiecte în pământ, mai ales bronzuri, dar și alte tipuri de obiecte. Fenomenul se intensifică către sfârșitul epocii bronzului pentru a înceta brusc în secolul VIII a. Chr. Cea mai mare parte a specialiștilor înclină spre o semnificație cultică atribuibilă acestui fenomen. Depunerile pot fi considerate ofrande sau având funcție votivă, ori ca un fel de distrugere intenționată în cadrul unei ceremonii de tip "potlach". Printre depozitele mai cunoscute le amintim pe cele de la Uioara, jud. Alba (5812 piese, 1100 de kg), Aiud, Șpălnaca.

Multă vreme s-a crezut că civilizația neolitică a încetat datorită sosirii mai multor valuri de migratori din zonele stepice. Această ipoteză era plauzibilă înainte de "revoluția radiocarbon" datorită intervalului mic de timp, potrivit datelor de atunci, dintre sfârșitul epocii neolitice și debutul epocii bronzului. Datele antropologice existente nu pot susține o asemenea ipoteză, foarte populară în anii '60 mai ales datorită cercetătoarei Marija Gimbutas.

Cristian ȘTEFAN

BIBLIOGRAFIE:

Mircea Anghelinu, *Evoluția gândirii teoretice în arheologia din România. Concepte și modele aplicate în preistorie, Târgoviște, 2003.*

Ion Motzoi-Chicideanu, *Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României, vol. III, M-Q, vocea "Mormânt".*

Ion Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien, 22. Bericht der Römisch-Germanischen Kommission, 1933.*

Ion Nestor, *Începuturile societății gentilice patriarhale și ale destrămării orânduirii comunei primitive. Epoca bronzului, Istoria României, vol. I, București, 1960.*

I. Panajotov, *Typological distinctions of the Eneolithic and Early Bronze Age metal tools, Studia Praehistorica, 1-2, 1978.*

Colin Renfrew, *The Authonomy of the south-east European Copper Age, Proceedings of the Prehistoric Society, 35, 1969.*

Petre Roman, *Cultura Coțofeni, București, 1976.*

Petre Roman, *Perioada timpurie a epocii bronzului pe teritoriul României, SCIVA, XXVII, 1, 1986.*

Alexandru Vulpe, *Spațiul egeo-anatolian și Europa sud-estică în lumina unei revizuirii a cronologiei epocii bronzului, Memoriile Academiei Române. Secția de științe istorice și arheologice, 1997.*

Alexandru Vulpe, *Considerații privind începutul și definirea perioadei timpurii a epocii bronzului, Timpul Istoriei, I, In Honorem Emaeritae Ligiae Bârzu, 1997.*

Alexandru Vulpe, M. Petrescu-Dâmbovița (coord.), *Istoria românilor, vol. I, Moștenirea timpurilor îndepărtate, București, 2001.*

***, *Comori ale epocii bronzului din România, Muzeul Național de Istorie a României, București, 1995.*

***, *L'Europe au temps d'Ulisse. Dieux et héros de l'Âge du Bronze, 25e Exposition d'art du Conseil de l'Europe.*